

**Makrociklusos acetyl-glicinát-származék ligandumok komplexképző
sajátságai és lantanoida(III)komplexeik kinetikai viselkedése**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Baranyai Zsolt

Témavezető: Dr. Brücher Ernő

Debreceni Egyetem

Debrecen, 2007.

I. Bevezetés és célkitűzések

Az utóbbi 25-30 év során a lantanoida(III)komplexek biológiai vizsgálatokban, orvosi diagnosztikában és terápiában történő alkalmazása elterjedt, aminek köszönhetően az elsősorban használt Ln(III)-poliaminopolikarboxilát és -polifoszfónát ligandumokkal képzett komplexek kutatása iránti érdeklődés is jelentősen nőtt.

A radiofarmakonok kutatás-fejlesztése területén, főként a daganatos betegségek gyógyításában egyre inkább előtérbe kerülnek a Ln(III)-komplexek. A radioaktív sugárzás közvetlenül a daganatos sejtekre fejtheti ki roncsoló hatását, ha megfelelően kiválasztott monoklonáris antitesthez vagy annak fragmenséhez kötött ^{90}Y vagy ^{177}Lu izotópok poliaza-polikarboxilát komplexét (pl. $^{90}\text{Y}(\text{DOTA})$) alkalmazzák a rákos daganatok gyógyításában. A ^{153}Sm - és ^{166}Ho -polifoszfónát komplexeit már hosszabb ideje klinikailag alkalmazzák csontáttétek kezelésére, elsősorban tartós fájdalom csillapításra.

A komplexképző ligandumok és fémkomplexeik terápiás célú felhasználásának másik jelentősen kutatott területe a szervezetbe került toxikus fémek (pl. Pb^{2+} , Cd^{2+}) vagy hosszú felezési idejű radioaktív izotópok (pl. ^{90}Sr , ^{144}Ce) kiürülésének gyorsítása, amelyre jelenleg a kis fémion szelektivitással rendelkező főleg nyíltláncú H_4EDTA és H_5DTPA ligandumokat, illetve $\text{Ca}(\text{II})$ -komplexeiket alkalmazzák.

A Ln(III)-komplexek diagnosztikai célú felhasználásának igen intenzíven fejlődő területe a fluoreszcenciás immunanalízis, amelyben leggyakrabban Eu^{3+} , Tb^{3+} és Sm^{3+} (ritkábban Dy^{3+} és Nd^{3+}) komplexekkel fluoreszcenciás tulajdonságaikat kihasználva rendkívül nagy szelektivitással és érzékenységgel tudnak antigéneket, diagnosztikai és környezetvédelmi szempontból érdekes molekulákat kimutatni és meghatározni.

A mágneses rezonanciás képalkotás (Magnetic Resonance Imaging) korunk egyik leghatékonyabb orvos-diagnosztikai képalkotó módszere,

amelyben a vízprotonok relaxációsebességét növelő reagensként főként Gd(III)-poliamino-polikarboxilát komplexeket alkalmaznak a kép élességét fokozó ún. kontrasztanyagként. Az MRI kontrasztanyagok legújabb generációját azok a paramágneses Ln(III)-komplexek képezik, amelyek különféle labilis protonokkal (főként -NH és -OH) rendelkeznek és a vízprotonokkal lefolyó kémiai cseréjükön keresztül megnövelik azok relaxációsebességét. Ezek a PARACEST (Paramagnetic Chemical Exchange Saturation Transfer) MRI kontrasztanyagok. A nyíltláncú DTPA, a makrociklusos DOTA ligandumok és származékaik Gd(III)-komplexeit a gyakorlatban igen elterjedten alkalmazzák klasszikus MRI kontrasztanyagként. Az ilyen típusú komplexek klinikai alkalmazhatóságának fontos paramétere a Gd^{3+} -ionhoz közvetlenül koordinálódó vízmolekula(k) cseresebessége a környezetében lévő vízmolekulákkal, ami a jelenleg alkalmazott MRI kontrasztanyagok esetében alatta marad az optimálisnak. A közelmúltban számos, még az említett komplexekétől is kisebb vízcsere sebességgel rendelkező paramágneses Ln(DOTA-tetraamid) komplexet közöltek az irodalomban, amelyek belső szférás vízmolekulái protoncsere folyamatokban vehetnek részt az oldószer vízmolekulákkal, így azok potenciális PARACEST kontrasztanyagok.

A Debreceni Egyetem Szervetlen és Analitikai Kémia Tanszékén már évtizedek óta folynak kutatások Ln³⁺-ionok nyíltláncú és makrociklusos poliaza-polikarboxilát és -polifoszfónát ligandumokkal képzett komplexeinek egyensúlyi, kinetikai és szerkezeti tulajdonságainak felderítésére. Az elmúlt pár évben a kutatások körét kiterjesztették olyan makrociklusos ligandumokra, amelyekben a karboxilátcsoportokat amidcsoportokkal helyettesítették. Ezek a vizsgálatok elsősorban a Ln(III)-komplexek MRI kontrasztanyagkénti alkalmazhatóságának koordinációs kémiai hátterére terjedtek ki, azonban a ligandumok vizsgálatai a gyakorlati alkalmazáson túl értékes, új információkat nyújthatnak a fémkomplexek koordinációs kémiai tulajdonságaira vonatkozóan is. Munkám ehhez a területhez kapcsolódik, amin belül az acetyl-glicinát

funkciós csoportot tartalmazó triaza-, tetraaza- és diaza-tetraoxa makrociklusos ligandumok részletes vizsgálatát tűztük ki célul:

Megvizsgáltuk az ismert NOTA, DOTA és ODDA ligandumok acetát csoportjai acetil-glicinát funkciós csoporttal való kicserélésének hatását a képződő komplexek összetételére, kötésviszonyaira és oldategyensúlyi viselkedésére. Tanulmányoztuk makrociklus szerkezetének és donoratomjainak az acetil-glicinát csoport koordinációs kémiai viselkedésében játszott szerepét Cu(II)-komplexeik képződésekor. Megvizsgáltuk a klinikai bevezetés alatt álló Gd(DOTA-Gly)⁻ komplex relaxációsebesség növelő hatását, amiből a belső szférás vízprotonok cseréjéből származó relaxivitásának az teljes relaxitás értékében játszott szerepére következtettünk. Kíváncsiak voltunk arra, hogy az acetil-glicinát, valamint az egyszerű amid funkciós csoportok jelenléte, hogyan módosítja a Ln(DOTA)⁻ típusú komplexek képződési reakcióinak kinetikáját és mechanizmusát, továbbá a komplexek kinetikai inertségét, ami fontos paramétere MRI kontrasztanyagként történő alkalmazhatóságuknak. Ezek mellett nem utolsó sorban megvizsgáltuk az acetil-glicinát funkciós csoportoknak a diaza-tetraoxa makrociklusos ligandum fémion szelektivitására gyakorolt hatását.

II. Alkalmazott vizsgálati módszerek

A **pH-potenciometriás** titrálások során Radiometer PHM 93 Reference pH-mérőt, PHG 211 üveg és K401 telített kalomel elektródokat, Radiometer ABU 80 automata bürettát alkalmaztunk. A titrálásokat 15 cm³-es oldattérfogatban, állandó kevertetés és termosztálás (25±0,2 °C), valamint 0,1 vagy 1,0 M (KCl, KNO₃) ionerősségek mellett 0,2 M KOH-oldattal végeztük, melynek koncentrációját ismert koncentrációjú KH-ftalát pufferoldat titrálásával határoztuk meg. A mérések előtt és alatt a karbonátosodás elkerülése érdekében N₂- vagy Ar-gázt buborékolattunk át a rendszeren. A pH-mérő

kétpontos kalibrációjára KH-ftalát puffer 0,05 M (pH =4,005), valamint bóráx puffer szén-dioxidtól elzárt, N₂-atmoszféra alatt tartott 0,01 M (pH=9,180) oldatát használtuk. A mért pH értékből a H⁺ ionok koncentrációját az *Irving* és munkatársai által kidolgozott módszerrel állapítottuk meg. A stabilitási és a protonálódási állandókat a titrálások V_{lóg}-pH adatpárjaiból a PSEQUAD program segítségével számítottuk.

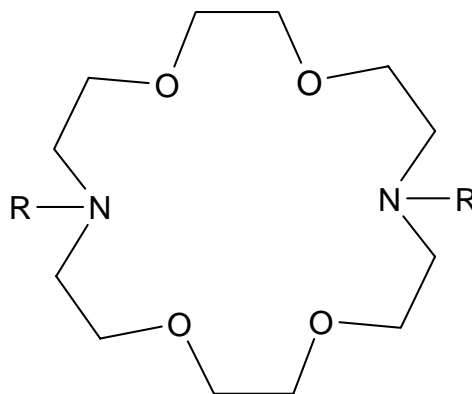
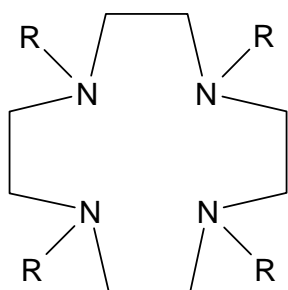
Az amid-NH-csoport deprotonálódását, a képződő Cu(II)-komplexek kötémódját, valamint a Ce³⁺-DOTA-Gly és Ce³⁺-DOTAM rendszerben a fémionok koordinációs viszonyait **UV-látható spektrofotometriás módszerrel** Cary 1E spektrofotométerrel, 1 cm-es küvettában, 25 °C-on termosztált küvettataró alkalmazásával a 400-800 és a 220-330 nm-es hullámhossz tartományban felvett spektrumok segítségével tanulmányoztuk. A Ce(DOTAM)³⁺, Eu(DOTAM)³⁺, Ce(DOTA-Gly)⁻ és Eu(DOTA-Gly)⁻ komplexek képződését, valamint az Eu(DOTA-Gly)⁻ komplex disszociációját közvetlenül (320 és 250 nm-en), míg a Gd³⁺-, Er³⁺- és Yb(DOTAM)³⁺ komplexek képződését közvetve, brómkrezolzöld indikátor jelenlétében (616 nm-en) a komplex kialakulásával párhuzamosan a ligandumról felszabaduló protonok okozta pH csökkenést gyengén pufferolt közegben követve vizsgáltuk.

A Gd(DOTA-Gly)⁻ komplex relaxációs hatását a vízprotonok **longitudinális relaxációs idejének** mérésével tanulmányoztuk. A relaxációs időket MS-4 típusú NMR spektrométerrel (Jožef Stephan Institut, Ljubljana) 9MHz protonrezonancia frekvencián, 0,2 cm³ oldattérfogatban, mágneszettség inverzió módszerrel (inversion recovery impulzus szekvenciával 180°-τ-90°) határoztuk meg.

A NOTA-Gly, DOTA-Gly és ODDA-Gly ligandumok, és fémkomplexeik **¹H-NMR spektroszkópiás** vizsgálatát Bruker Avance 360 spektrométerrel, Bruker VT-1000 hőmérsékletszabályozó egység felhasználásával 298 K-en végeztük. A spektrumokat a Bruker Winnmr® szoftvercsomag segítségével értékeltük ki.

A szilárd fázisú Cu(HNOTA-Gly) komplex szerkezetét egykristályának **röntgendiffrakciós vizsgálatával** határoztuk meg. Üvegkapilláris tetejére epoxi gyantával rögzített Cu(II)HNOTA-Gly×4H₂O kristály monokromatikus Mo K α sugárzással ($\lambda=0,71073 \text{ \AA}$) adott reflexióit 293 (1) K-en ω -2 θ mozgatóssal Euraf Nonius MACH3 diffraktométerrel gyűjtöttük. A kristályszerkezetet SIR-92 program segítségével határoztuk meg és a legkisebb négyzetek módszerével SHELX-97 programmal finomítottuk.

III. A vizsgált ligandumok szerkezeti képlete és elnevezése

R= -CH₂-COOH

:H₄DOTA

R= -CH₂-COOH

:H₂ODDA

R= -CH₂-CO-NH-CH₂-COOH

:H₄DOTA-Gly

R= -CH-(CH₂-COOH)₂

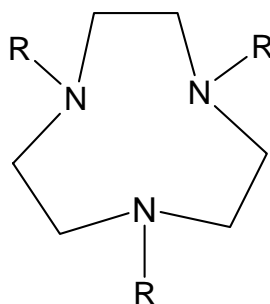
:H₄ODDM

R= -CH₂-CO-NH₂

:DOTAM

R= -CH₂-CO-NH-CH₂COOH

:H₂ODDA-Gly

R= -CH₂-COOH

:H₃NOTA

R= -CH₂-CO-NH-CH₂COOH

:H₃NOTA-Gly

H₃NOTA: 1,4,7-triazaciklononán-1,4,7-triacetsav, **H₃NOTA-Gly:** 1,4,7-triazaciklononán-1,4,7-trisz(acetyl-glicin), **H₄DOTA:** 1,4,7,10-tetraazaciklododekán-1,4,7,10-tetraacetsav, **H₄DOTA-Gly:** 1,4,7,10-tetraazaciklododekán-1,4,7,10-tetrakis(acetyl-glicin), **DOTAM:** 1,4,7,10-tetraazaciklododekán-1,4,7,10-tetraacetamid, **H₂ODDA:** 1,4,10,13-tetraoxa-

7,16-diazaciklooktadekán-7,16-diecetsav, **H₄ODDM**: 1,4,10,13-tetraoxa-7,16-diazaciklooktadekán-7,16-bisz(malonsav), **H₂ODDA-Gly**: 1,4,10,13-tetraoxa-7,16-diazaciklooktadekán-7,16-bisz(acetil-glicin)

A NOTA-Gly, DOTA-Gly és ODDA-Gly ligandumok szintézisére a tanszéken Dr. Lázár István és Dr. Iványi Tímea dolgozott ki módszert. A DOTAM ligandumot Dr. Tóth Éva, a Lausanne-i Szövetségi Műszaki Egyetem (EPFL) Szervetlen Kémia Intézetéből bocsátotta rendelkezésünkre.

IV. Új tudományos eredmények

A NOTA-Gly alkáliföldfém-, átmenetifém- és lantanoida(III)-komplexeinek stabilitása közelítőleg 3-4 nagyságrenddel kisebb, mint az acetát analóg NOTA komplexeké. A komplexek kisebb stabilitását a koordinációban résztvevő töltés nélküli donoratomok (3 gyűrű amin-N és 3 karbonil-O) és az amin-N-ek kisebb bázicitása eredményezi. A NOTA-Gly egyensúlyi vizsgálata megmutatta, hogy a ligandum az N-acetilglicinát-csoportok jelenléte miatt a dipeptidekkel mutat rokonságot és a makrociklus gyűrű flexibilitásának köszönhetően Cu²⁺-ionok jelenlétében a gyűrű amin-N-ek „horgony csoport” szerepet tölthetnek be, ami lehetővé teszi az egyik amid-NH-csoport deprotonálódását és az amid-N⁻ koordinációját a Cu²⁺-ionhoz. Deprotonálódási folyamatot észleltünk a Zn²⁺- és a Cd²⁺-NOTA-Gly rendszerek pH-potenciometriás vizsgálataiban is, amelyek feltételezhetően vegyes ligandumu hidroxo-komplexek képződéséhez rendelkezhetők. A több donoratomot tartalmazó acetil-glicinát funkciós csoport a NOTA-Gly ligandum esetében kétmagvú komplexek képződésére is lehetőséget nyújt, melyek stabilitása a várakozásokkal ellentétben nem túl nagy. A Cu(HNOTA-Gly) komplex egykristályának röntgendiffrakciós szerkezetvizsgálata rámutatott, hogy a fémionok koordinációjában főként a 3 gyűrű amin-N és a 3 karbonil-O vesz

részt torzult oktaéderes elrendezésben, míg a karboxilátok az említett koordinációs üregtől viszonylag távol elhelyezkedve, függetlenül protonálódhatnak.

A DOTA-Gly komplexek stabilitási állandója több nagyságrenddel kisebb, mint az acetát analóg DOTA komplexeké, amit a NOTA-Gly ligandumhoz hasonlóan a koordinációban résztvevő töltés nélküli donoratomok eredményeznek. A $\text{Ln}(\text{DOTA-Gly})^-$ komplexek stabilitási állandóinak lantanoida sorozaton belül mutatott menete inkább a $\text{Ln}(\text{DOTAM})^{3+}$ komplexekhez hasonlít. A $\text{Ln}(\text{DOTAM-Gly})^-$ komplexekben a 4 gyűrű amin-N és a 4 karbonil-O vesz részt a fémionok koordinációjában a $\text{Ln}(\text{DOTA})^-$ komplexekéhez hasonló szerkezetet kialakítva. A Ln^{3+} -ionok kilencedik koordinációs helyét egy vízmolekula tölti be axiális pozícióban koordinálódva. Mivel a karboxilátok viszonylag távol helyezkednek el az említett donor atomok által határolt koordinációs kalitkától, így nem vesznek részt közvetlenül a fémionok koordinációjában, aminek köszönhetően függetlenül protonálódhatnak és koordinálódhatnak más fémionokhoz viszonylag kis stabilitású kétmagvú komplexekeket képezve.

A $\text{Gd}(\text{DOTA-Gly})^-$ komplex relaxivitása lassú vízcseréje miatt szobahőmérsékleten főként külső szférás folyamatok hozzájárulásaiból tevődik össze, amit a reaxivitas hőmérsékelt függés vizsgálata is alátámasztott. A $\text{Gd}(\text{DOTA-Gly})^-$ relaxitásának pH-függéséből megállapítható, hogy a protonált karboxilát csoportok protonjai savas tartományban, míg a belső szférás vízmolekula protonok savas és lúgos tartományban sav illetve bázis katalizált protoncserében vesznek részt az oldószer vízmolekulákkal, amelyek szintén hozzájárulnak a komplex összrelaxitásához.

A $\text{Ce}(\text{DOTA-Gly})^-$ és a $\text{Eu}(\text{DOTA-Gly})^-$ komplexek képződési reakciói kinetikáját tanulmányoztuk a pH=4,7-5,8 tartományban, amelyek a $\text{Ln}(\text{DOTA})^-$ komplexekéhez hasonlóan, de számottevően lassabban mennek végbe. A reakciók során egyszer és kétszer protonált köztitermék képződését tudtuk

kimutatni, amelyek protonálódási egyensúlyban vannak egymással. A reakció sebességmeghatározó lépése az egyszer protonált köztitermék deprotonálódása és a terméké váló átrendeződése, amiben főként a OH^- -ionok működnek közre katalizátorként.

A $\text{Ln}(\text{DOTA-Gly})^-$ komplexeknek nem csak a képződése, hanem disszociációja is rendkívül lassú folyamat. Az $\text{Eu}(\text{DOTA-Gly})^-$ komplex 0,1-1,0 M HClO_4 -ban lejátszódó spontán disszociációja gyorsabban, míg protonkatalizált disszociációja lassabban játszódik le, mint az $\text{Eu}(\text{DOTA})^-$ megfelelő reakciói. Feltételezhetően az ilyen körülmények között egyensúlyban képződő $\text{Eu}(\text{H}_4\text{DOTA-Gly})^{3+}$ komplexben a protonok gyorsabb áthelyeződése a karboxilát csoportokról a gyűrű amin-N-re eredményezi az $\text{Eu}(\text{H}_4\text{DOTA-Gly})^{3+}$ komplex gyorsabb spontán disszociációját.

A DOTAM és DOTA-Gly ligandumok hasonló komplexképző tulajdonságaik és a koordinálódó azonos donor atomjaik ellenére a $\text{Ln}(\text{DOTAM})^{3+}$ komplexek képződési reakciója eltérő módon, köztitermék kialakulása nélkül, a fémion és a teljesen deprotonált ligandum közvetlen találkozásával, másodrendű folyamatban játszódik le, aminek sebességét a fémion dehidratációs folyamatai mellett a kelát gyűrűk záródása és a fémionok a koordinációs üregbe történő bekerülésének sebessége határoz meg.

Az ODDA-Gly komplexek stabilitási állandói a NOTA-Gly és a DOTA-Gly komplexekéhez hasonlóan több nagyságrenddel kisebbek, mint az acetát analóg ODDA komplexeké és a Sr^{2+} -ion esetében a Ca^{2+} -ionnal szemben várt szelektivitás elmarad. A fémionok koordinációjában a gyűrű amin-N-ek és a karbonil-O-ek vesznek részt, míg a karboxilátok közvetlen koordinációja viszonylag távoli elhelyezkedésük miatt meglehetősen nehéz. Nagyobb méretű fémionok, így a Ln^{3+} -ionok esetében valószínűleg a gyűrű-O-ek is közreműködnek a fémionok koordinációjában, ami a ligandum Ln^{3+} -ionokkal szemben mutatott méretszelektivitását eredményezi. A $\text{Ln}(\text{ODDA-Gly})^+$ komplexek stabilitási állandói a Nd^{3+} -ig közel állandóak, azután határozottan

csökkennek a rendszám növekedésével (az Ln^{3+} -ionok mértcsökkenésével). Az ODDA-Gly ligandum funkciós csoportjának dipeptid szerű viselkedésére utal, hogy a NOTA-Gly ligandumhoz hasonlóan Cu^{2+} -ionok jelenlétében bekövetkezik az amid-NH csoport deprotonálódása és az amid-N⁻ koordinációja, amit a gyűrű rugalmasabb szerkezetének köszönhetően a „horgony csoport” szerepet betöltő gyűrű amin-N-ek tesznek lehetővé. Az 1:1 fém-ligandum arányú rendszerben a CuL komplexből a pH növekedésével Cu_2LH_3 összetételű, vegyes ligandumú, OH⁻-hidas, kétmagvú komplex spontán képződik a ligandum fele mennyiségének szabaddá válásával, ami nagyon figyelemre méltó eredmény, mivel korábban hasonló jelenséget nem tapasztaltak. A Cu_2LH_3 összetételű kétmagvú komplexben feltételezhetően egy-egy gyűrű amin-N, amid-N⁻, karboxilát-O⁻ és egy híd helyzetű OH⁻-ion vesz részt egy-egy Cu^{2+} -ion koordinációjában. A Cu_2LH_3 összetételű komplexben a két Cu^{2+} -ion viszonylag közel kerül egymáshoz és közöttük antiferromágneses csatolás jön létre (a Cu_2LH_3 komplexben egy Cu(II)-ion mágneses momentuma $\mu_{\text{eff}}/\text{Cu} = 1,16$ B.M.), ami a komplex ¹H-NMR spektrumában a viszonylag keskeny metilén proton jelekben, illetve azok jelentékeny eltolódásában nyilvánul meg.

V. Az eredmények várható gyakorlati alkalmazása

Vizsgálataink főként a ligandumok koordinációs kémiai viselkedésének felderítésére irányultak alapkutatási jelleggel, de esetleges orvosi vagy biológiai alkalmazásuk esetében, főleg az MRI kontrasztanyagok fejlesztése során gyakorlati szempontjából is fontosak lehetnek.

Az $\text{Ln}(\text{DOTA-Gly})^-$ komplexek egyensúlyi és kinetikai vizsgálatai alapján megállapítható, hogy a komplexek termodinamikai stabilitása de főként kinetikai inertsége elegendően nagy a biológiai, valamint az orvosi *in vivo* vizsgálatokhoz, így PARACEST kontrasztanyagként biztonsággal

alkalmazhatók. A $\text{Ln}(\text{DOTAM})^{3+}$ komplexek kinetikai vizsgálatai rámutattak, hogy a ligandum oldallánca jelentősen befolyásolhatja a komplexek képződési sebességét és mechanizmusát. Ez a tapasztalat fontos lehet a rákos daganatok terápiájában alkalmazott hordozómentes radioaktív izotópok megfelelően módosított DOTA típusú ligandumokkal rendkívül híg oldatokban lejátszódó reakciói kellően rövid idő alatt történő lefolyásának ismeretéhez. A vegyes ligandumú, OH^- hidas, kétmagvú $[\text{Cu}_2(\text{ODDA-Gly})(\mu\text{-OH})]^-$ komplex spontán képződése nagyon figyelemre méltó, mivel korábban hasonló jelenséget nem tapasztaltak. Ez a szokatlan viselkedés lehetőséget nyújthat rendkívül nagy stabilitású kétmagvú $\text{Cu}(\text{II})$ -komplexek tervezésére, ami hasznos lehet az ismert kétmagvú Cu^{2+} -ion tartalmú enzimek modellezésére.

VI. Tudományos közlemények

VI.1. Az értekezés témájához kapcsolódó publikációk

Közlemények:

3. Zs. Baranyai, E. Brücher, R. Király, T. Iványi and I. Lázár; *Complexation properties of the 1,4,7-triazacyclononane-1,4,7-tris(acetylglycinate) and 7,16-diaza-1,4,7,13-tetraoxacyclooctadecane-7,16-bis(acetylglycinate) ligands*
Közlésre összeállítva
2. Zs. Baranyai, I. Bányai, E. Brücher, R. Király, E. Terreno; *Kinetics of the formation reactions of the lanthanide(III)DOTAM complexes*
Eur. J. Inorg. Chem., 2007, közlésre elfogadva

1. Zs. Baranyai, E. Brücher, T. Iványi, R. Király, I. Lázár and L. Zékány; *Complexation properties of N,N',N'',N'''-[1,4,7,10-tetraazacyclododecane-1,4,7,10-tetrayltetrakis(1-oxoethane-2,1-diyl)]tetrakis[glycine] (H₄dotagl), equilibrium, kinetic and relaxation behaviour of the lanthanide(III)complexes* *Helv. Chim. Acta*, **2005**, 88, 604-617

Konferenciaanyagok:

6. Zs. Baranyai, E. Brücher, T. Iványi, R. Király, I. Lázár, *Equilibrium and kinetic properties of the lanthanide(III)complexes formed with the tetra-amide derivatives of DOTA* COST D-18 Annual Workshop ("Lanthanide Chemistry for Diagnostic and Therapy"), A Coruña, 2004. szeptember 23-26. (poszter)
5. Baranyai Zs., Brücher E., Király R., Iványi T., Lázár I., *A DOTA-amid származékok lantanida(III)komplexei: egyensúlyi és kinetikai sajátságok XXXIX. Komplexkémiai Kollokvium, Gárdony, 2004. május 21-23. (előadás)*
4. Baranyai Zs., Brücher E., Király R., Iványi T., Lázár I., *Az 1,4,7,10-tetraazacyclododekán-1,4,7,10-tetrakis(acetyl-glycine) ligandum komplexképző sajátságai* XXXVIII. Komplexkémiai Kollokvium, Gyula, 2003. május 21-23. (előadás)
3. E. Brücher, Zs. Baranyai, A. Bényei, T. Iványi, R. Király, I. Lázár, A. Simon, *Complexation properties of the triaza, tetraaza and diaza-tetraoxa macrocyclic ligands containing acetyl-glycinate groups*, Eurobic-6, Lund, 2002. július 29-augusztus 3. (poszter)

2. Baranyai Zs., Brücher E., Király R., Iványi T., Lázár I. és Simon A.,
Acetilglicinát funkciós csoportokat tartalmazó tetraaza- és diaza-tetraoxa makrociklusos ligandumok komplexképző sajátosságai
XXXVII. Komplexkémi Kollokvium, Mátraháza, 2002. május 29-31.
(előadás)

1. Baranyai Zs., Bényei A., Bücher E., Iványi T., Király R. és Lázár I.,
Az 1,4,7-triaza-ciklononán-1,4,7-trisz(acetil-glicin) előállítása és komplexképző sajátosságai
XXXVI. Komplexkémi Kollokvium, Pécs, 2001. május 23-25. (előadás)

VI.1. Az értekezés témájához nem kapcsolódó publikációk

Közlemények:

3. Zs. Baranyai, E. Gianolio, K. Ramalingam, R. Swenson, R. Ranganathan, E. Brücher and S. Aime; *The effects of intramolecular H-bond formation on the stability constant and water exchange rate of the Gd(III)-diethylenetriamine-N'-(3-amino-1,1-propylenephosphonic)-N, N, N'', N''-tetraacetate complex*
Contr. Med. Mol. Imag., 2007, közlésre elfogadva

2. É. Csajbók, Zs. Baranyai, I. Bányai, E. Brücher, R. Király, A. M. Fahrnow, J. Platzek, B. Radüchel and M. Schafer; *Equilibrium, ¹H and ¹³C NMR Spectroscopy, and X-ray Diffraction Studies on the Complexes Bi(DOTA) and Bi(DO3A-Bu)*
Inorg. Chem., **2003**, 42, 2342-2349

1. I. Lázár, A. Egri, R. Király, Zs. Baranyai, T. Iványi and E. Brücher; *Synthesis, conformation and equilibrium study of new piperazine and azamacrocyclic ligands with N-(tetrahydrofuran-2on-3-yl) and N-[(carboxy)(2-hydroxyethyl)methyl] pendant arms*, *Eur.J.Org.Chem.*, **2002**, 351-360

Konferenciaanyagok:

4. Zs. Baranyai, E. Gianolio, K. Ramalingam, E. Brücher and S. Aime
The effect of intramolecular H-bonding on the exchange rate of inner-sphere water in a Ln(III)-(phosphate containing)- DTPA derivative
COST D-18 Final meeting (“Lanthanide Chemistry for Diagnostic and Therapy”), Orleans, 2006. március 31-április 1. (poszter)
3. Zs. Baranyai, E. Brucher, R. Kiraly, E. Terreno and S. Aime
Equilibrium- and relaxation properties of Gd(DTPA-BBA) in the presence and absence of β -Cyclodextrin.
COST D-18 European Workshop, Debrecen, 2005. február 21-22. (előadás)
2. Király R, Baranyai Zs., Bányai I. és Brücher E.
A Bi(DOTA)⁻ és Bi(DO3A-Bu) komplexek egyensúlyi és NMR-spektroszkópiás vizsgálata,
XXXV. Komplexkémiái Kollokvium, Kecskemét, 2000. május 24-26.
(előadás)

1. I. Lázár, A. Egri, R. Király, Zs. Baranyai, E. Brücher and A. D. Sherry
*Synthesis, NMR and coordination chemistry study of 2-(2'-hidroxiethyl)-
acetat pendent arm containing macrocycles,*
XXIV. International Symposium on Macrocyclic Chemistry, Barcelona, 1999.
július 18-23. (poszter)